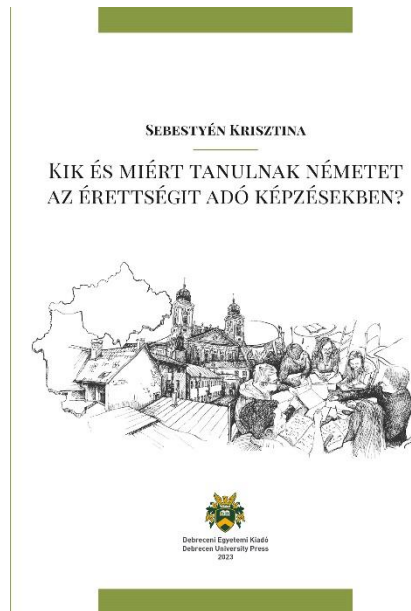

<https://doi.org/10.59424/debreceniszemle/2024/32/3./425-429>

Kell-e a német?

Sebestyén Krisztina: *Kik és miért tanulnak németet az érettségit adó képzésekben?* Debrecen: Debreceni Egyetemi Kiadó, 2023.

A kötet alapjául Sebestyén Krisztina doktori értekezése szolgál, amelyben a szerző a nyelvválasztást és a nyelvtanulási motivációt vizsgálta Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg

vármegyék érettségit adó képzéseiben (Sebestyén, 2022). Értekezésében azt a folyamatot kutatta, amely során az 1990-es évektől kezdődően a 2000-es évekre az angol nyelv lett hazánkban a vezető idegen nyelv a német nyelvet háttérbe szorítva. Munkájában a német és az angol nyelv választását befolyásoló tényezőket vizsgálta, a nyelvoktatás módszertanát tárta fel és tankönyveket elemzett.

Amellett, hogy Debrecenben számos intézményben folyik a német nyelv oktatása, az utóbbi években gyarapodott azon oktatási intézmények száma, amelyek tudatosan és hangsúlyosan elkötelezték magukat a német nyelv népszerűsítése mellett. 2023-ban a Mechwart András Gépipari és Informatikai Technikum is bekapcsolódott a PASCH-iskolák (Schulen: Partner der Zukunft / Iskolák: A jövő partnerei) sorába, és a

DSD-Schule (Deutsches Sprachdiplom / Német Nyelvi Diploma) vizsgaközpontja, egy németországi diplomaprogram partnerintézménye lett. DSD1 szakmai képzésében A1-B2 szinten, DSD2 képzésében B2 és C1 szintig készíti fel a diákokat. Ez támogatja az intézményben több mint 20 éve folyó kéttannyelvű oktatást, erősíti a versenyképességet, és munkaerőpiaci előnyöket nyújt. A PASCH-iskolák közé tartoznak és a Goethe Intézettel együtt dolgoznak hosszú évek óta a Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziuma és Általános Iskolája és a Csokonai Vitéz Mihály Gimnázium. Alapfokon a Dózsa György Általános Iskolában folyik két tanítási nyelvű (magyar-német) képzés. A német nyelv jelenlétét erősíti a 2022-ben átadott Debreceni Német Általános Iskola is.

Bár a kötet elsődlegesen neveléstudományi szempontú, kiemelten fontos és aktuális információkat rejt a germanisták, a német nyelvet oktató tanárok és leendő német nyelvtanárok számára.

Sebestyén Krisztina keresztmetszeti képet kíván adni a jelenlegi idegennyelv-tanítási és -tanulási helyzetről, arról, hogy milyen tényezők befolyásolják a nyelvválasztást, milyen motivációk és milyen oktatási módszerek támogatják vagy gátolják a nyelvtanulást. Kiemelten vizsgálja a német nyelv tanulását támogató tényezőket, nyelvpedagógiai és nevelésszociológiai megközelítésből tárja fel azokat az okokat, amelyek

befolyásolhatják a német nyelv választását.

A kutatás elméleti háttérét a vonatkozó, magyarországi szakirodalom, ill. német és angol szakirodalmi források feldolgozása adja. A szerző bemutatja a társadalmi, oktatáspolitikai, módszertani tényezőket, amelyek hatottak a német nyelv háttérbe szorulására, amit kiegészít a saját kutatásával, hogy milyen családi háttér és nyelvtanulási motivációk befolyásolják pozitívan vagy negatívan a német nyelv választását a közoktatásban, ill. ezek milyen hatással vannak a tanulói eredményességre. A kutatás célzottan a tanulók családi hátterére, a nyelvválasztásra irányuló motivációra, a nyelvtanulási célokra, a nyelvtanárok szakmai munkájára és a tankönyvekre irányul. Így vizsgálatában megjelenik a társadalmi hátteret vizsgáló szociológiai, az iskolai eredményességre vonatkozó pedagógiai és a nyelvtanulási motivációval kapcsolatos tanításmódszertani aspektus is. Kutatásának újszerűsége, hogy a német mint idegen nyelv tanításának sikerességét befolyásoló, társadalmi és nyelvtanítási tényezőket vizsgál egy szűrt mintán, ami által pontosabb információkat kapunk egy konkrét területről, a hajdú-bihari és a szabolcs-szatmárberegi régióról, mintha egy országosan reprezentatív kutatás eredményeit vennénk figyelembe. Többszörösen szűrt mintával dolgozik, vizsgálatát két vármegyére szűkíti, és csak az érettségit adó képzéseket vizsgálja. A német nyelvre vonatkozó adatokat többnyire az angol

nyelvi adatokkal veti egybe. Csak a középiskolásokat vizsgálja, mert ők már rendelkeznek előzetes nyelvtanulási tapasztalatokkal, és a jövőjükre vonatkozó döntés előtt, a továbbtanulás és/vagy a munkaerőpiacra való kikerülés előtt állnak. Csak az érettségit adó képzéstípusokat vizsgálja, mert ezeknek az adatait összehasonlíthatóbbnak tartja a tanulók jövőre irányuló terveire vonatkozóan. Emellett a kutatások rávilágítanak arra, hogy mennyire jelentősek azok az empirikus neveléstudományi vizsgálatok, amelyek a nyelvtanuló fiatalok szociokulturális háttérét feltárják. A témát szisztematikus irodalom-feltárással közelíti meg Vajnai Viktória és szerzőtársai tanulmánya, amely öt magyar neveléstudományi folyóiratban 1990 és 2019 között megjelent, a közoktatási idegennyelv-tanulási eredményességet tárgyaló cikkeket dolgoz fel (Vajnai Viktória et al., 2022). A tanulmány tárgyalja Sebestyén Krisztina egyik korábbi írását (Sebestyén–Hegedűs, 2017), és előremutató szempontként kiemeli a szerző ezen kötetében is megjelenő kutatási aspektust, a regionalitást.

A szerző a németnyelv-tanulási motivációt vizsgáló kutatásához olyan területet keresett, ahol a német nemzetiségi háttér befolyása kevésbé érvényesül, hogy a családi háttér nyelvválasztással kapcsolatos esetleges hatását kiszűrje. Kutatása az ország keleti felére korlátozódott, és ezen belül olyan térségekre, amelyek a korábbi tanulói teljesítmé-

nyekre vonatkozó kutatásokban viszonylagos hasonlóságot mutattak egymással, mivel így volt lehetséges a német és az angol nyelvi adatok egymáshoz való viszonyítása. Egy korábbi kutatás (Sebestyén–Hegedűs, 2017) és egy előzetesen az Oktatási Hivatal adatai alapján elkészített két adatbázis (Német nyelvi érettségi 2007-2018 és Angol nyelvi érettségi 2007-2018) vizsgálata alapján Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyére esett a választása, hogy ezekben a vármegyékben az országoshoz képest alacsonyabb értékek háttérét feltárhassa.

A szerző kérdőíves kutatást végzett, egy tanulói és egy tanári kérdőívet dolgozott ki, amelyek öt, ill. három kérdésblokkot tartalmaznak. A tanulói kérdőív a tanulói jellemzőket, az általános iskolai idegennyelv-tanulással kapcsolatos információkat, a középiskolai idegennyelv-tanulással kapcsolatos információkat és a német-, ill. angoltanulásra vonatkozó kérdéseket tartalmazza. A tanári kérdőív a tanári jellemzőket, a pedagógusmunkára vonatkozó kérdéseket és a tanulókról alkotott véleményeket tartalmazza. Az adatfelvételekre 2019 márciusában és áprilisában került sor. A felvett adatbázis 18 intézmény (gimnáziumi és szakgimnáziumi képzés keretében, 11. évfolyamon németet és/vagy angolt oktató intézmények) adatait tartalmazza, ami 890 tanulói, 43 némettanári és 57 angoltanári kérdőívet jelent. Az adatokat nyolc település – Balmazújváros, Debrecen, Hajdúbö-

szörmény, Hajdúdorog, Fehérgyarmat, Mátészalka, Nyírbátor, Nyíregyháza – középiskoláiban vette fel. A kérdőívet kitöltő tanulók 11. évfolyamosok, 17–19 évesek voltak. A tanári mintában az angoltanárok vannak többségben.

A vizsgálat hat kutatási kérdés és hipotézis köré épül, és a következő konklúzióval zárul. Először az általános iskolai idegennyelv-választással kapcsolatos változókat vizsgálja, majd a középiskola-választást és a középiskolai idegennyelv-tanulást. A szerző feltételezi, hogy az általános iskolában elkezdett idegennyelv-tanulás meghatározza a középiskolában tanult idegen nyelvet, ami igazolódott. Az eredmények szerint csak a kitöltők 9%-a tanul a középiskolában az általános iskolában elkezdettől eltérő nyelvet. Szintén igazolódott a második hipotézis, miszerint a tanulók családi háttere meghatározó a középiskolai képzéstípus- és idegennyelv-választásban. Ha az általános iskolai nyelvválasztásról a szülő döntött, akkor megfigyelhető, hogy a magas társadalmi státuszúak 54%-ának a szülei a németet választották, és különösen igaz ez a Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyéből származó válaszadókra. A tanulmányi eredményességgel és a továbbtanulási tervekkel összefüggésben a szerző feltételezi, hogy az alacsonyabb társadalmi státuszú, németet tanulóknál a tantárgyi teljesítmények alacsonyabbak, mint a hasonló társadalmi státuszú, angoltanulóknál. Ez a hipotézis csak részben igazolódott,

mivel az adatok alapján a csak németet tanulók eredményei az esetek több mint felében jobbak, mint a csak angolt tanulóké. Az a feltételezés, hogy az alacsonyabb társadalmi státuszú, németet tanulók alacsonyabb célokat tűznek ki, mint a hasonló társadalmi státuszú, angolt tanulók, igazolódott. A jövőre vonatkozó tervekben az alacsony társadalmi státuszúaknál inkább a középszintű érettségi és a külföldi munkavállalás a jellemző, a jobb családi háttérű válaszadók tervei között a középfokú nyelvvizsga is szerepel. A nyelvtanárokkal kapcsolatban az a felállított hipotézis, hogy a több szakmai tapasztalattal rendelkező pedagógusok inkább az idegen nyelv alkalmazás szintű használatára helyezik a hangsúlyt, és ez igazolódott is. A 0–9 éve tanítók a tanítási rutin és az új ismeretek megszerzésére törekcsenek, a 10–19 és 20–29 éve a pályán lévő pedagógusok a módszertani repertoárjukat igyekeznek bővíteni, a legalább 30 éve tanítók pedig a tanulók kommunikációjának a fejlesztésére és a tehetséggondozásra helyezik a hangsúlyt, kevésbé érdeklődnek a szakmai továbbképzések iránt. Végül a szerző feltételezi, hogy szignifikáns különbség van a német- és az angoltanárok tanóraszervezése között, ami szintén igazolódott. Jelentős eltérés mutatkozik abban, hogy a némettanárok a nyelvtani ismeretek fejlesztését fontosabbnak tartják. Bár a kutatásnak korlátokat szab, hogy a képzéstípusokat, az intézményeket fenntartó

csoportokat és a területet tekintve lehatárolt, azonban a szűrt minta okán a helyi jellegzetességek jobban kiemutathatók. A vizsgálat során több olyan adatbázis született (Német nyelvi érettségi 2007–2018, Angol nyelvi érettségi 2007–2018, Német-tanulás, illetve -tanítás Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegyében), amelyek összeállítása eddig nem történt meg. A sűrű szövegű, hatalmas adathalmazt felvontató munkát egy több mint 400 tételes, gazdag bibliográfia zárja.

A kötetet különösen a figyelmébe ajánljuk a német nyelvet és kultúrát a felsőoktatásban képviselő és oktató intézetek munkatársainak, a középfokú intézmények és az általános iskolák vezetőinek és tanárainak, akik a németet (második) idegen nyelvként és/vagy kéttannyelvű képzés keretében oktatják. Haszonnal forgatható a kötet, ha célunk Hajdú-Bihar vármegye és Szabolcs-Szatmár-Bereg vármegye nyelvoktatásának a megismerése, a nyelvtanulás és a nyelvoktatás eredményességének növelése, az idegennyelv-tanítás módszereinek és eszközeinek a fejlesztése.

Felhasznált irodalom

Sebestyén Krisztina (2022): *Nyelvválasztás és nyelvtanulási motiváció Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye érettségét adó képzéseiben*. Doktori értekezés. Debreceni Egyetem, <https://dea.lib.unideb.hu/items/66a2e1ff-cb2c-4b33-9078-47ca1ca96d45>

Sebestyén Krisztina – Hegedűs Roland (2017): Középiskolások idegen nyelvi, szövegértési és matematikai eredményeinek vizsgálata társadalmi és területi tényezők mentén. *Modern Nyelvoktatás*, 23, 2–3, 21–33. <https://ojs.elte.hu/modernnyelvok/article/view/1729>

Vajnai Viktória – Széll Krisztián – Fehérvári Anikó (2022): Nyelvtanulás és eredményesség a magyar közoktatásban. *Educatio*, 31, 1, 104–112. DOI: 10.1556/2063.31.2022.1.8, <https://doi.org/10.1556/2063.31.2022.1.8>

L. Szögedi Gabriella
germanista, szaktájékoztató
könyvtáros
Debreceni Egyetem Egyetemi és
Nemzeti Könyvtár